

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Emund Lagmands Saga

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Emund Lagmands Saga", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 352. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1817_306_14-txt-root.pdf (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Emund Lagmands Saga,

(af Heimskringla).

At Svenskerne aldrig have været stærke i Poesien, er en temmelig almindelig antaget Sætning, men det gaaer med den, som med saa mange slige, den er omtrent, som man tager den til. Forstaaer man ved Poesie, hvad man vel bør: Syn og Skildring 353af de aandige Kræfter og Forhold under sandselige, livfulde Billeder, i klangfuld Tale, da troer jeg selv, man, uden at vove stort, kan underskrive Sætningen, men forstaaer man derved Lyst og Evne til at give indbildte Kræfter og Forhold Skin af Virkelighed, da maatte man vel, ikke blot for Rudbekkernes Skyld, regne Svenskerne til de meest poetiske Folkefærd. Dog, hvorledes man end regner, er det vist, at man fra Middelalderen kun har saare lidet der kan kaldes svensk Ord-Poesie, og selv det mindste Stykke maa da være Historikeren særdeles velkomment. Et saadant har Snorro, den Mand, som Svenskerne, eller dog den svenske Historie skylder saa usigelig meget, opbevaret os i efterstaaende Fortælling, thi at *Fabelen* hører med til Poesien, vil vel ingen nægte, og at det er mærkeligt, at det ældste Stykke svensk Poesie vi eie er en Fabel, maa man vel indrømme, naar man betænker, at Fabelen avles af den mest bevidste Digtning, er et Læredigt, der hos egenlig poetiske Folk, gerne kommer seent.

Til Indledning vil jeg blot bemærke, at Røgnvald Jarl i Vest-Gothland har, ved den uplandske Lagmand Thorgnys Hjælp, truet Kong Olav Svensker til at slutte Fred med Hellig Olav i Norge, og love ham sin Datter Ingigerd, som han dog giver 354til Kong Jaroslav i Gardarige; at Røgnvald dernæst paa sin egen Haand har sluttet Fred med Norge, og givet Hellig Olav Astrid, den svenske Konges Frille-Dotter, men er, for at undgaae Kongens Vrede, reist til Gardarige. Her begynder efterfølgende Sagn, som i mine Øine er særdeles mærkværdigt.

Der var en Lagmand i Vester-Gothland som heed Emund af Skare, og som nu, da Røgnvald Jarl havde forladt Landet, bar Prisen blandt Folket, thi han feilede hverken for Kløgt eller Talegaver, var af fornem Byrd, havde stort Frændskab og megen Formue, men det var en huul Broder, saa man kunde ikke troe ham, uden paa det Halve. Det samme Foraar som Jarlen var reist, kom Gotherne sammen paa Thinge og klagede hinanden deres Nød, thi de havde spurgt at den svenske Konge var dem ikke god, fordi de havde giort Venskab med Kong Olav i Norge, for at faae ham af Halsen, og bar særdeles Nag til de Mænd der havde fulgt hans Dotter Astrid derop. Da man nu ikke vidste hvad Kongen kunde faae i Sinde, var der dem som meende, man skulde søge sin Trøst hos den norske Konge og give sig under ham, men saa vare der andre igjen 355som raadte fra, og sagde at Vest-Gotherne havde ikke Magt til at kunne staae sig for Svenskerne, og laae for langt fra Haanden for den norske Konge, til at han, som havde sin Styrke langt oppe i den anden Ende, kunde staae dem bi. Derfor, sagde de, er det allenfalds det Bedste, først at skikke Bud til den svenske Konge, og prøve om man kan komme til Forlig med ham, vil da det ikke lykkes, saa har man jo endda det Raad i Baghaanden at tye til den norske Konge.

Nu bade da Bønderne Emund om, at han vilde tage sig den Reise paa, som han ogsaa sagde Ja til, og tog paa Vei med et Følge af tredive Mand. Først tog han til Øster-Gothland, hvor han havde mange, baade Frænder og Venner, som han var overmaade velkommen, og der søgde han Raad for Uraad hos de klogeste Mænd han kunde finde, som da ogsaa allesammen vare enige om, at Kongen handlede med dem, saa det var baade Synd og Skam. Ligedan gik det Emund, da han kom ind i Sverrig selv, hvor han fik mange Hovedsmænd i Tale, og nu blev han da ved at reise, videre lige til han en Aftenstund naaede Upsal, hvor han lagde sig ind i et Herberge og blev om Natten. Morgenen efter, op ad Dagen, gik Emund til Kongen, og fandt 356ham paa Domstolen i en stor Forsamling. Emund gik nu hen til ham, bukkede, og hilsde paa ham, og da Kongen saae det, hilsde han igjen, og spurgde hvad Mærkværdigt han havde at fortælle? Aa, sagde Emund, hvad Mærkværdigt skulde der vel findes hos Smaafolk i Gothland! den største Nyhed vi har, er den om Otte Storsnude i Vermeland, som vi regne for den bedste Skytte vi har. See! han tog i Vinter sin Bue, og løb paa Skie høit op til Fjelds, og havde ogsaa rigtig faaet sin Skie-Slæde saa propfuld af Graaværk, at det var alt det han kunde slæbe den efter sig, men saa, paa Hjemveien, fik han Syn paa et Egern i Skoven, som han vilde have med. Han skiød, og det sprang, og saa blev han arrig, slap Slæden, og stak i Rend alt efter det samme Egern, men immer trak det ind, hvor Skoven var tykkest; saa var det oppe, og saa var det nede, snart ved Roden, og snart i Toppen, og som det var i det ene Træ, vips! saa var det i det andet. Otte, han skiød, snart over, og snart under, men immer holdt han dog Øie med Egernet, og blev saa gridsk paa den Fangst, at han blev ved at løbe, saalang som Dagen var, men hvem der ikke fik Egernet, det var ham. Da nu Mørket faldt paa, grov han sig ned i Sneen, som altid var hans Skik, men saa om Natten gav det sig til at fyge, og om 357Morgenen, da Otte skulde til at see om sin Slæde, borte var den og borte blev den, og han kom hjem med en lang Næse, See! Herre! slige Mærkværdigheder har jeg at fortælle.

Ja, sagde Kongen, har du ikke andet at fortælle, saa er den Mærkværdighed af de smaa.

Jo, det er sandt, sagde Emund, der er dog for nylig hændtes en virkelig Mærkværdighed, og det var med Gøte Tuesen, som løb ud ad Elven paa Vikingstog med fem Snekker. Som han nu laae under Egerøe, kom der fem store danske Handels-Skibe i Farvandet, og de fire tog han i en Snup, uden at det kostede ham en eneste Mand. Der fik han da Bytte i svære Mængde, men det femte Skib var imidlertid kommet til Søes, og havde sat Seil til, og Gøte bag efter med sin egen Snekke, og det var paa et hængende Haar, at han havde halet det ind, men saa kulede hun frisk op, og Dansken fløi Pokker af Syne. Nu vilde da Gøte vende om, men saa blev det en flyvende Storm, og han strandede paa Lessøe, hvor han mistede baade Skib og Gods og de fleste af sine Folk. Imidlertid laae hans Stalbrødre og skulde bie ham under Egerøe, men der kom de Danske med femten Kiøbmands-Skibe, 358sloge dem ihjel, hver Kiæft, og toge hele Byttet tilbage. See! det fik de for deres Nærighed!

Ja, sagde Kongen, det maa jeg sige, er en Mærkværdighed, som man kan være bekiendt at fortælle. Men, hvad er ellers dit Ærende her?

Jeg er kommet, sagde Emund, for at faae Dom i en vanskelig Sag, hvor Uplands-Lov vil ikke rime sig med vor Lov.

Nu, spurgde Kongen, hvad har du da at klage?

Jo, sagde Emund, der vare to adelige Mænd lige fornemme af Herkomst, men meget forskiellige baade i Kaar og Tænkemaade, de kom op at trættes om nogen Jord, og gjorde hinanden Fortræd, men den Rigeste var den værste. Endelig gik der Dom i Sagen ved Lands-Thinget, og den rige Mand blev dømt i Skadegiæld, men for det Første gav han Giæsling for Gaas, Griis for Soe, og istedenfor en Mark puurt Guld, Hælvden Guld og Hælvden Snavs, og saa for det andet lovede han Manden, der tog det for gode Vahre, baade Last og Skam. Hvad dømmer nu I, gode Herre!

Sagvolderen, svarede Kongen, betale fuld Skadegiæld, som idømt, og til Kongen trefold! Alt at udrede inden Aar og Dag, ellers have han sin 359Hovedlod forbrudt, halvt til Kongens Fadebur og halvt til ham der havde Bod at æske!

Emund tog nu Vidner paa Dommen blandt de ypperste Mænd, som fandtes paa Thinget, indskiød sig under Uplands Lov, hilsde paa Kongen, og gik.

Nu kom de Andre frem, hver med sit Klagemaal, og Kongen blev siddende i Rette, til langt ud paa Dagen, men da han var færdig og kom til Bords, spurgde han efter Emund Lagmand. Der blev svaret, at han var hjemme i sit Herberge. Da hent ham, sagde Kongen, han skal være min Giæst i Dag. Imidlertid blev Maden baaret ind, saa stemmede Spillemændene op med Harper og Giger og andet Spilleværk; saa blev der skiænket og drukket til Aften, og Kongen var lystig og glad, og der var fuldt med fornemme Giæster, saa han tænkte ikke mere paa Emund, førend han havde sovet og vaagnede om Morgenen. Nu gik det ham om i Hovedet hvad Emund havde staaet og fortalt Dagen i Forveien, og, saasnart han var paaklædt, lod han sine vise Mænd kalde, thi man maa vide, at Kong Oluf havde immer tolv kloge Mænd om sig, som sad med ham i Rette, og skulde raade i vanskelige Sager, men det var selv en vanskelig Sag, thi naar Retten bøiedes, blev Kongen vred, og dog var det omsonst at sige ham imod. Da nu Raadet var 360kommet, tog Kongen Ordet, og befalede at hente Emund Lagmand, men Budet kom igien med den Beskeed, at Emund var reist i Gaar, strax efter Maaltidet. Siger mig da nu, I gode Herrer, sagde Kongen, hvad skulde det Spørgsmaal betyde, som Emund gjorde i Gaar?

Ja, Herre! svarede de, det maae I selv forstaae, om det skulde betyde andet, end som han sagde.

Ja, sagde Kongen, de to Adelsmænd, hvoraf den Ene var rigere end den Anden, og som han snakkede om havde været usaattes og gjort hinanden Fortræd, det skulde være mig og Oluf Tykkert.

Ja, svarede de, det maa Herren nok sige.

Men, sagde Kongen saa, at der gik Dom i vor Sag paa Uplands-Thing, det husker jeg nok, men hvad skulde det betyde som han talde om Misgiæld: Giæsling for Gaas, Griis for Soe, og Hælvden Snavs for Guld?

Jo, Herre! svarede Arnvid Blinde, paa Snavs og røden Guld er der en mærkelig Forskiel, men, skal jeg sige os, dog ikke nær som paa Konge og Træl. I lovede Oluf Tykkert Eders Dotter Ingegerd, som ikke har en Draabe i sine Aarer, uden den er af gammel grundsvensk Kongeblood, som der er ikke Mage til i Norden, thi den Slægt nedstam³⁶¹mer fra Guderne selv; men nu fik Kong Oluf derimod Astrid, som vel ogsaa er et Kongebarn, men paa mødrene Side af Trælleslægt, og det endda fra Venden, og hvad er det for en Konge imod Jer, som tager til Takke med saadant et Bytte! Dog, det er da i Grunden ganske begribeligt, at en Nordmand ikke tør maale sig med Kongen i Upsal; men det skulde vi allesammen kiønt takke Guderne for, saa det kan vinde og vare, thi de har ærlig holdt Hævd over deres Æt, uagtet nu mange give dem en god Dag.

Denne Arnvid Blinde var saa stærblind, at han knap kunde see en Haand for sig, men det var en klog

Karl, og han havde to Brødre, hvoraf den Ene heed Thorvid Stammer, fordi han ikke kunde sige meer end to Ord, uden at stamme, men var ellers fremsagt og havde Mod i Brystet, og den tredie Broder heed Freivid Døve, fordi han var tunghør; alle tre for Resten rige og mægtige, fornemme og snilde Mænd, og Kongens bedste Venner.

Men, sagde Kong Oluf, hvad vil saa det sige, som Emund fortalde om Otte Storsnude?

Den Ene saae til den anden, og Ingen af dem vilde til at svare.

Nu, sagde Kongen, siig dog frem!

362Da sagde Thorvid Stammer: Otte Edder, nærig, nidsk, opblæst Tosse *Kun meget ufuldkommen udtrykkes herved Textens pudsige: Atti atsamr, agiarn, illgiarn, dælskr folskr, men endnu har jeg ikke kunnet finde paa at give det bedre..

Hvem skal have det Ørefigen? sagde Kongen.

Ja Herre! svarede Freivid Døve, det lod sig vel sige lidt tydeligere, naar I lod Øret til.

Tal nu kun du, Freivid, svarede Kongen, alt hvad du vil! du har Lov som Lyst.

Nu da, sagde Freivid, saa er Tingen den, at Thorvid, som man siger er den klogeste af os Brødre, vil sige saameget, at hvem der ikke kan holde sig i Skindet, og farer i Harnisk for ingen Ting, og gjør en Daler i tre Mark, han bær sig ad som Otte Skarpskytte, og er baade stolt og dum. Vel er jeg nu tunghør, men ved det jeg har hørt een Snak af mange Munde, har jeg dog kunnet samle saa meget, at hverken Høie eller Lave kan finde sig i, at I ikke bedre har holdt Kongen i Norge jert Ord, og det især, fordi I derved har rykket en Storthings-Dom, som er afsagt paa et Folke-Møde i Upsal. Saalænge Svenskerne vil staae Jer bi, kan I blæse baade den Norske og den Danske Konge et Stykke, ja blæse ad hvem det saa var; men bliver 363Landsfolket enigt om at gjøre Opstand imod Jer, da ere gode Raad dyre, og eders Venner i Flugten.

Aa, sagde Kongen, hvem vilde vel være Hovedmand for det Stykke Arbeide, at skille mig ved Land og Rige!

Ja, svarede Freivid, gammel Lov, gammel Ret, og give sin Ret bort, det gjør ingen Svensker. See Jer engang om, Herre! hvormange finde I vel her i Raadet af alle Eders Høvdinger! tæller jeg ikke feil saa er vi her sex i Alt, og, sandt at sige, seer I her alle de Raadgivere I har, thi saavidt jeg veed, ere de Andre, hver sine Veie, ude omkring i Landet, at holde Herreds-Thing; ja, naar jeg skal sige den rene Sandhed, da løber Budstikken om Land og stævner Folket til Vaabenthing, os Brødre har man ogsaa villet have med i Stemplingen, men da Fader for os ingen Oprører var, saa vil heller Ingen af os have det Ord paa sig.

Bitterdød! raabde Kongen, hvor tage vi nu et godt Raad fra i en Hast? der ere vi jo i en stødt Ulykke. Giver mig nu Raad, I gode Herrer! saa jeg kan beholde mit Konge-Sæde og min Fædrene-Arv? men prøve Styrke med alt Sverriges Folk, det vil jeg ingenlunde.

Det skal være mit Raad, Herre! sagde Arnvid Blinde, at I, med hvem Eder vil følge, farer ned 364til Aros, og saa til Skibs ud i Mæleren. Naar I saa vil give gode Ord, kalde Folket sammen og sikkre dem deres lovlige Rettigheder, da kan vel Budstikken endnu stoppes i Tide, thi langt kan den ikke være løbet endnu, i den korte Tid, den har været paa Farten. Hvem I nu troer bedst, skik dem hen at handle med de Mænd, der føre det store Ord imellem Bønderne, saa faer man at see, om Knurret ikke lader sig dysse ned.

Det Raad stod Kongen an, og, I Brødre, sagde han, skal være mine Bud, thi Jer troer jeg bedst blandt alle mine Tjenere.

Nei, jeg bliver her, sagde Thorvid Stamme, men lad Jacob reise! det kan behøves.

Ja, Herre, sagde Freyvid, lad os gjøre, som Thorvid siger! han vil bie og staae Last og Brast med Eder, saa reiser Arnvid og jeg.

Det Raad blev fulgt: Kong Oluf gik ombord og lagde ud i Mæleren, hvor mange søgde til ham, og Brødrene droge til Ullersager og havde Kongens Søn Jacob med sig, men det var en Hemmelighed. De saae nu strax at der var stort Samkvem og Oprør, og at Bønderne holdt Raad baade Nat og Dag, hvorpaa de søgde hen til deres Venner og Frænder, og sagde, at de ville gjøre fælles Sag med Folket. Hver Mand tog imod de Brødre med Kyshaand, de 365kom strax til at staae for Styret, og der strømmede Folk til i Flokketal, men der kom aldrig saamange, at de jo raabde med een Mund: at Oluf skulde ikke være Konge een Time længere; for de vilde ingenlunde taale saadan en Indbildskhed og Selvraadighed, som det var, at han ikke engang vilde give Kiøb, naar de ypperste Herrer sagde ham Sandhed. Da Freyvid nu af Almuens Ubændighed mærkede, til hvilken Yderlighed det var kommet, sammenkaldte han Landshøvdingerne, holdt en Tale til dem, og sagde: mig synes, at naar en Sag af den Vigtighed, som at støde Oluf Eriksen fra Thronen, skal

drives igiennem, da bør vi Høi-Svenskere staae i Spidsen, thi det er gammel Skik, at hvad Uplands Høvdinge har vedtaget imellem sig, det har Rigens øvrige Indbyggere kiendt for gyldigt; vore Fædre trængde ikke til i Statssager at spørge Vest-Gøther om Raad, og skulde da vi være saa vanslægtede, at vi behøvede Emund til vor Formynder! Nei, Frænder og Venner! lad nu os lægge vore Hoveder sammen! Det faldt i god Jord. Alle vare enige, og Mængden af Folket slog sig til de forbundne uppsvenske Høvdinge, med Freyvid og Arnvid i Spidsen.

Da nu Emund saae det, tvivlede han nok om hvad der var i Giære, og gik hen at tale med Brødrene.

366Har I nu ogsaa betænkt, sagde Freyvid, hvem I vil have til Konge, naar Oluf Eriksen er taget af Dage?

Ja, svarede Emund, hvem vi synes bedst om, enten han saa er af Herreslægt eller ikke.

Nei, sagde Freyvid, det taale vi Høi-Svenskere aldrig i vore Dage, at Riget skal gaae fra vor ældgamle Kongeslægt, aldenstund den er saa vel ved Magt, som den er nu. Tvende Sønner har Kong Oluf, og en af dem vil vi keise til Konge, men dog er der ingen Sammenligning, thi den ene er adelbaaren og grundsvensk af Herkomst, den anden derimod et Trælkinde-Barn og halvveis en Vende.

Nu raabde alle med Gnye at Jakob skulde være Konge.

Ja ja, sagde Emund, denne Gang faae da endnu I Høi-Svenskere eders Villie frem, men jeg tør spaae, det gaaer nok engang i en anden Stue, og Somme af dem, der nu ikke vil høre andet, end at Riget skal hænge ved Arvetallet, tør vel endnu leve den Dag, da de samtykke i at andre Slægter komme til Høisæde, og før bliver det dog aldrig godt.

Nu ledte Freyvid og Arnvid Kongens Søn Jacob, som var en ti, tolv Aar gammel, frem paa Thinge, hvor han blev gjort til Konge, og af Sven367skerne døbt om til Ønund, hvilket Navn han siden bar alle sine Dage. Den ny Konge antog nu Hofsinder, beholdt hvilke Høvdinge hos sig han vilde, med saameget Folk som han agtede fornødent, og gav Resten Hjemlov. Siden gik der Bud imellem Kongerne og saa mødtes de, og gjorde Forlig paa de Vilkaar, at Oluf skulde være Konge i Landet sin Livstid, men holde Fred med Kongen i Norge og med alle dem der havde taget Deel i Opstanden; Ønund skulde ogsaa være Konge, og have af Landet hvad han kunde enes med Faderen om, men være pligtig til at følge Bønderne, dersom Kong Oluf gjorde noget som de ikke vilde fordrage.